

AZ ÉLET APRÓ DOLGOKBÓL ÁLL

Szöveg: Tábori Kálmán
Fotó: Földházi Árpád

Nemzedékek nőttek fel rádiós és televíziós ismeretterjesztő műsorain.
Százkilenc országban járt, hihetetlen kalandjait természetfilmek
sokasága őrzi. Noha ismeri a fél világot, ma legszívesebben mégis
abba a kis pilisi kőodúba menne vissza, ahol gyermekkorában
indiánként, Kóborló Farkasként meghúzta magát.
Beszélgetés Juhász Árpád geológussal.

HOGY VISELTE A BEZÁRTSÁGOT?

Öregember lévén megéltem már néhány kritikus időszakot, amely valamilyen szinten hasonlít a mostani pandémiához. A bombázások idején, 1944-ben a pincében kuksoltunk az egész családdal, remélve, hogy a mi házunkat nem éri találat. Aztán még jó ideig lenni maradtunk. 1945 tavaszának elejéig nem mertünk kimenni az utcára, mert a ruszki ott furikáztak fel-alá. Itt, a házunknál kezdődik ugyanis az Ördög-árok, amely a Hűvösvölgytől húzódik egészen a Vár tövéig. A menekülő magyar és német katonák itt próbáltak kitörni, de az oroszok már várták őket. Gyerekkoromból máig őrzöm a drámai jelenetet, ahogy a kapunk előtt agyonlőnek két menekülő német katonát. Telki felé, a hegyek között található az ismeretlen katonák sírja. A mai napig minden évben kijárunk tavasszal, viszünk virágot, gondozzuk a sírt. A múlt hétvégén is oda kirándultunk két barátommal. Ezt csak azért mondtam – bár nyilván nem analógiája a mostani járványnak –, mert lelkileg abban, hogy az ember fél, be van zárva, tart valamitől, vannak azért hasonlóságok.

MIKOR VOLT UTOLJÁRA AZ ÉLETÉBEN OLYAN IDŐSZAK, HOGY ENNYI IDEIG NEM LEHETETT MENNI SEHOVA?

Ilyen azért nem volt. 1956 után egy ideig nem nagyon merem kimozdulni a házból. De az sem tartott ilyen sokáig, néhány hónapig csupán. Egyetemista voltam. Az ELTE Természettudományi Kara még a Múzeum körúton működött, és bár fegyveres harcban nem vettem részt, én is ott töltöttem azokat a napokat az egyetem épületében. Ezért aztán volt bennem félelem, hogy egyszer valaki megjelenik a lakásunkban. A naplóimat édesanyám elégette, én pedig hosszú időn keresztül csak lapultam otthon készen arra, hogy ha keresnek, a hátsó ajtón el tudjak menekülni az erdő felé.

AZT NEM MEREM MEGKÉRDEZNI, MENNYI HELYEN JÁRT A VILÁGBAN, MERT SZINTE LEHETETLEN LENNE FELSOROLNI. AZT SZÁMBA TUDJA VENNİ, HOL NEM JÁRT?

Ó, rengeteg helyen. Pontosán tudom, hogy százkilenc országban jártam. Nagyjából kétszáz ország van a földön, tehát picivel több mint a felében voltam. De ehhez hozzátartozik, hogy nemcsak kisgyerekként, hanem még egyetemistaként, az ötvenes években sem tudtam elképzelni, hogy valaha egyáltalán átléphetem a határt. 1959-ben, huszonnégy évesen tehettem meg először. Geológusként hova máshova vezethetett volna az utam, mint a Tátrába. Huszonöt évesen már kutatóútra mehettem Romániába, a Duna-deltához. De például az erdélyi ércbányákba, amelyek engem elsősorban érdekeltek volna, nem engedtek a románok. Nagyon lassan nyíltak csak meg a lehetőségek. Már huszonnyolc voltam, amikor feljutottam az első magasabb hegyre az Alpokban. És csak harmincon túl mehettem

„Egy vizes barlang volt. Hihetetlen hosszú járatai vannak, amelyeket az utóbbi évtizedekben tártak fel. Én a munkálatok utolsó előtti stádiumában jártam lent. Ma ez a leghosszabb barlang Magyarországon. Van egy része, amely látogatható, ahol lépcsők, létrák, villanyvilágítás van. De ez egy jelentéktelen kis része az egésznek, talán ha tíz százaléká” – mesél a fotózás helyszínéül szolgáló Pál-völgyi-barlangról Juhász Árpád

„Egészen biztos vagyok benne, hogy az a természetvédelmi, ismeretterjesztői attitűd, amely egész életemet végigkísérte, ebben az indiánkorszakban gyökerezik”

életemben először működő vulkánra, az Etnára. Döbbenetes volt, ahogy lenéztem, és egy hasadék mentén törtek fel a lávaszökőkutak. Akkor még csak primitív fényképezőgépekkel tudtam egy-két képet készíteni. Ma már persze az internet tele van olyan bámulatos minőségű felvételekkel, hogy szinte a megsülő hangját is lehet látni.

MONDTA, HOGY ELKÉPZELHETETLEN VOLT ÁTLÉPNI A HATÁRT. MILYEN TERVEI, REMÉNYEI VOLTAK ÍGY FIATAL GEOLÓGUSKÉNT? MILYEN PÁLYÁT KÉPZELT EL AKKOR?

Az ötvenes években, amikor egyetemre jártam, Magyarország a vas és acél országa volt. Egy kutató geológus számára akkor az volt a legfontosabb, hogy minél több bauxitot, kőolajat, földgázt találjon. Még a földtant is úgy tanultuk, mintha egy képzeletbeli késsel el lennének metszve Csonka-Magyarország határainál a geológiai képződmények. Holott Magyarország földtörténeti múltját el sem lehet képzelni a kárpáti keret és az Alpokkal való kapcsolat nélkül. Szóval nem álmodoztunk világjárásról. Visszafojtott, végkifejlet nélküli álmaink voltak. Ehhez hozzájárult az is, hogy mikor megszűnt a cserkészlet, átvedlettünk indiánnak, és a barátainkkal alakítottunk egy törzset. Ez persze illegális dolognak, ifjúság elleni szervezkedésnek számított. Ma már nehezen lehet elhinni, hogy ilyen megtörténik, de egy idősebb társunkat, akit Wiesler Józsefnek – indián nevén Kószáló Éji Sasnak – hívtak, 1949-ben elvitte az ÁVH. Nagy tollkoronája volt. Ez volt a fő bűne. Elvitték a recski táborba, és még 1953-ban, Sztálin halála után sem engedték el, hanem levitték a várpalotai szénbányába dolgozni. Csak 1956-ban szabadult. Nézze el nekem, de közel a nyolcvanhoz már csak így csapongok az emlékeimben. Olyan, amit mondok, mint az inkák írása. Ezek csak egy öregember kis mozaikkockái.

DE MILYEN SZÍNES MOZAIKKOCKÁK! FOLYTASSA! ÖNÖK NEM FÉLTEK?

Megvolt a taktikánk. Mint órs soha nem mentünk a hegyekbe. Titkos találkozóhelyeink voltak. Mindenki máshonnan, különböző időpontban indult el. Pici tábor-tűzet raktunk, hogy ne látsszék messziről a lángja, a füstje.

Negyven-ötven fős táborok voltak. Fölállítottuk a tipiket, aztán kifestettük magunkat. Saját készítésű gyöngyszövésű dolgokat hordtunk: fejpántot, totemtársolyt, ágyékkötőt, karszorítót. Volt egy különleges filingje, hogy úgy jártunk az erdőben, hogy mi mindent lássunk, de minket ne vegyenek észre. Emellett tartottunk magányos akciókat is, úgynevezett bölénypróbákat. Én például bevettem magam a Pilisbe, és egy hétig nem mentem be lakott területre. A napkeltét, a napnyugtát mindig máshonnan néztem: egyszer egy hegytetőről, máskor meg egy kis hegyi tó partjáról. Napközben többször meditáltam egy forrásnál vagy egy patak partján. Ezek nagyon szép, romantikus dolgok voltak. És talán épp az illegális miatt tudtam a természetel – a fákkal, a forrásokkal – való kapcsolatomat ennyire intim módon megélni. Egészen biztos vagyok benne, hogy az a természetvédelmi, ismeretterjesztői attitűd, amely egész életemet végigkísérte, ebben az indiánkorszakban gyökerezik.

SOKSZOR HALLOTTAM AZT A GONDOLatot ÖNTŐL, HOGY A GEOLÓGUS A MÚLT ALAPJÁN KÖVETKEZTET A JÖVŐRE. ÉLETÉNEK ELSŐ ÉVEIBŐL ÉS FIATALKORÁBÓL KIINDULVA NEM MEGLEPŐ, HOGY MILYEN KARRIERT FUTOTT BE?

De a történetem a megszületésemnél korábban kezdődött, hiszen sok mindent a génjeimmel kaptam. Apai dédapámig visszamenőleg tudom, hogy a felmenőim mind egyszerű falusi néptanítók voltak. A közlési kényszert és a hajlamot, hogy ami nekem fontos, azt másoknak is elmondjam, nagy valószínűséggel a pedagógus felmenőimtől hoztam magammal.

SOHA NEM JELENTETT A VALLÁSOS, CSERKÉSZ- ÉS INDIÁN-MÚLT AKADÁLYT A PÁLYÁJÁN?

Nem. Inkább a saját félelmeim akadályoztak. Sokáig tartottam attól, hogy valamelyik munkahelyen eszébe jut valakinek megnézni a családfámat, és megtudja, hogy apám katonatiszt volt, és kétszer esett orosz hadifogságba, vagy kiderül az én ötvenhatos múltam. Ez a félelem végigkísért egészen a nyolcvanas évek végéig. Olyannyira, hogy amikor a diplomamunkámat írtam a Balaton-felvidéki

„Még egyetemistaként, az ötvenes években sem tudtam elképzelni, hogy valaha egyáltalán átléphetem a határt. 1959-ben, huszonnégy évesen tehettem meg ezt először”

uránkutató fúrásokról, és a gyakorlat után rögtön felajánlottak ott egy állást, nem mertem vállalni, mert az ott folyó munka teljesen szovjet irányítás alatt zajlott, és tudtam, hogy kemény káderezés van. Később a televíziónál is ezért utasítottam el háromszor a felajánlott pozíciót. De ez későbbi történet.

AZ EGYETEM UTÁN A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM VOLT AZ ELSŐ MUNKAHELYE, UGYE?

Még nem is végeztem el a geológia szakot, már fél évvel a végzés előtt megkerestek. Akkoriban a múzeum épületében volt az ásvány- és kőzettani kiállítás, amely 1956-ban belővést kapott. A nagy Afrika-kiállítás, amelyet Európa legszebb ilyen témájú tárlataként tartottak számon, rádólt arra a szintre, ahol az ásványkiállítás volt. Ennek a rendbetételére kértek fel. Öt évig dolgoztam ott, ez idő alatt sikerült a több ezer ásványt megpucolni, új lelőhelycédu-lával ellátni. Emellett – mivel fanatikus gyűjtő voltam – tizenhat szekrényi kőzettel gazdagítottam a kiállítást. Épp ez vezetett ahhoz a véletlenhez, amely segítette a szakmai előmeneteletemet.

MI TÖRTÉNT?

Volt egy Csepel motorom, azzal jártam azokat a működő kőbányákat, ahol előkerülhettek kőzetek. Két csodálatos ásvány, a nátrólit és a phillipsit előfordult még a Balatonfelvidéki bányákban, ezért a Szent György-hegyen gyűjtöttem 1962 nyarán, amikor összetalálkoztam egykori tanárommal, aki a Mol elődje, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt vezérigazgatóságán dolgozott. Az ő közbenjárására kaptam állást a laboratóriumban. Az ott töltött hét év szakmailag nagyon hasznos időszak volt. Sok fúrást mélyítették akkor az Alföldön és a Kisalföldön, ezek magmintáit behozták nekünk a laborba kőzettani meghatározásra. Ez alapján tudtuk megmondani, hogy milyen kőzet van négy-öt kilométer mélyen az Alföldön. Olyan kővek, amelyek a felszínen abszolút nincsenek Magyarországon. Ezekről valamennyit publikálni is engedtek. Huszonnégy geológiai tanulmányom jelent meg, ami mutatja, hogy fiatal koromban ez a pálya lebegett előttem. Ám időközben kialakult egy másodlagos pálya a rádiózással és televíziózással.

EZ IS VALAMILYEN SZERENCSES VÉLETLEN FOLYTÁN?

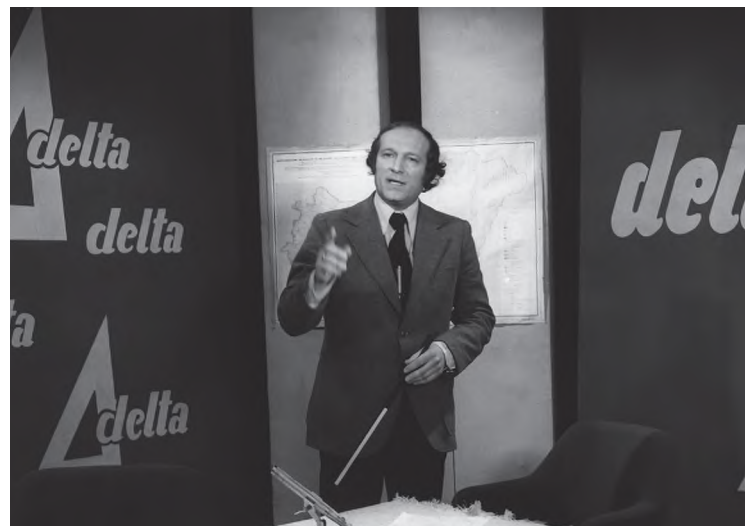
Teljesen. Még a múzeumban dolgoztam, csoportokat veztettem, amikor a szomszédos Bródy Sándor utcából átjött a rádió ismeretterjesztő csapata műsort készíteni. A szerkesztők felfigyeltek rá, milyen lelkesen tudok beszélni a kiállított tárgyakról, ezért megkértek, készítsék műsort a rádióban.

EMLÉKSZIK, MI VOLT A TÉMÁJA AZ ELSŐ MŰSORÁNAK?

Persze. Pedig akkor még csak huszonhárom éves voltam. Alexander Humboldtról szólt. Ő fedezte fel, hogy az Antarktisz felől egy nagy hideg vízáramlat halad végig a dél-amerikai partok mellett. A Humboldt-áramlat. És ami a huszonegyedik századból nézve nagyon érdekes, az a kor érdeklődése a téma iránt. Amikor Humboldt bemutatta a felfedezését, zsúfolásig megtelt a berlini énekakadémia hatezer fős nagyterme. Igaz, akkor még nem váltak el olyan élesen az egyes tudományterületek, mint manapság. Goethe például szenvedélyes amatőr geológus volt. De ha még korábbra megyünk: Leonardo da Vinci minden geológus előtt lejegyezte az övére erősített, titkosírással írt naplójába, hogy „ami valamikor tengerfenék volt, most hegycsúcsként emelkedik a magasba. Erről tanúskodnak a tengeri kagylóhéjak, osztrigák és korallok, amelyeket most a hegyek csúcsán találunk”.

TEHÁT HOZTA AZ ISMERETTERJESZTŐI AMBÍCIÓIT, A MEGALAPOZOTT GEOLÓGIAI TUDÁSÁT. DE HOGY ALAKULT KI ITTHONI MŰFAJI ELŐZMÉNYEK NÉLKÜL A VILÁGUTAZÓ TERMÉSZET-FILMES JUHÁSZ ÁRPÁD?

Öveges professzor azért már készített ismeretterjesztő műsorokat előttünk. Világot pedig akkor még mindig nem jártam. 1960-ban beléptem a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatba, és attól kezdve rengeteg előadást tartottam, főleg munkásotthonokban. Ez jó iskola volt, megtanultam, miként lehet egyszerű embereknek érthető módon elmagyarázni a tudományos felfedezéseket. Közben megismerkedtem Rockenbauer Pállal, aki külsősként dolgozott a televízióban, a rádióban és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban egyaránt. Egyszer aztán felhívott, hogy az egyik ismeretterjesztő tévéműsor, a *Ki miben tudós?* műsorvezetője lebetegedett, és nem tudja vállalni a hétféje adást, be tudnék-e ugrani helyette.

EGYBŐL ÉLŐ ADÁSBA?

Igen. Noha addig soha nem jártam még a televízióknak a környékén sem. Máiig emlékszem az izgalomra, halálisan féltem. Nyár volt, iszonyatosan meleg, és egyszer csak felgyulladt a lámpa, nekem meg el kellett kezdenem beszélni. Mintha egy mély kútba zuhantam volna. De túléltem, sőt ott is maradtam a tévében külsősként, hogy gyerekműsorokat készítsék.

UTAZZ VELÜNK MAGYARORSZÁGON, PERPETUUM MOBILE. AZTÁN A TALÁN LEGISMERTEBB, A MÁSFÉLMILLIÓ LÉPÉS MAGYARORSZÁGON...

Az már 1979-ben volt. Előtte már szakértőként bekerültem Rockenbauer világ körüli filmjeibe. Az első *A napsugár nyomában* volt. Pali hihetetlen szerencsés volt, hogy mehetett, én pedig itthonról írtam nekik a szakanyagokat. A kőolajtröszt munkám meg sem engedte volna, hogy elutazzak. 1975-ben aztán létrejött a televízió addigi történetének legnagyobb oktatási vállalkozása, a szabadegyetemi sorozat. Ennek a harminchat részes sorozatnak az első kilenc epizódjában én voltam a főszereplő. Időközben többször is meghívtak főállásba a televízióba, de mint mondtam, végig ott volt bennem a félelem, hogy egy olyan helyen, mint a Magyar Televízió, ahol mindig pártkáderek voltak az

elnökök, egyszer csak előveszik a múltamat. Ezért mindig nemet mondtam. A rendszerváltozás előtt, 1986-ban hívtak újra, akkor mertem csak elvállalni. A művelődési főszervezettség főszervező-helyettese lettem. A természettudomány, a természetfilmek és persze a zászlóshajó, a *Delta* tartozott hozzám. Később egyre több műsornak lettem a gazdája. Végül a rendszerváltozás hozta el számomra a lehetőséget, hogy mint televíziós utazni tudjak.

ÉS AMIKOR LEHETETT UTAZNI, LEHETETT ÁLMODOZNI, VOLT EGY BAKANCSLISTÁJA, HOGY HOVA SZERETNE MINDENKÉPP KIMENNI?

Geológusként a vulkánok és a gleccserek érdekeltek leginkább. Legelőször Costa Ricába mentünk. Az akkor alakult magyar nagykövetség látott vendégül minket. Valósággal elkényeztettek bennünket. Végigmásztam az ország minden vulkánját az Irazútól a Poásig. Ezután még háromszor visszamentem filmezni. Aztán Izlandról Rockenbauerrel már a nyolcvanas évektől akartunk filmet készíteni. Rendszeresen bejártunk a Belügyminisztérium útlevelesztályára, de mindenfelét kitalálták, hogy miért nem mehetünk. Aztán 1994-ben végre kijutottunk a Magyar Televízió stábjával, és készítettünk egy kétrészes filmet. Később még ötször jártam ott. Az Antarktisz örök vágyam, különösen,

„A legfőbb célom már az, hogy feldolgozzam a múltamat”

hogy egy volt osztálytársamról, Csejtei Béláról hegyet is elneveztek ott az amerikaiak. Ám ez már örökre beteljesületlenül marad.

MI AZ OKA, HOGY ODA NEM JUTOTT EL?

Egyszer egy magyar meteorológusgárda – Vissy Károllyal, Barát Józseffel – kijutott egy szovjet hajón. De geológusra nem volt szükség, így nekem nem adatott meg. Egyébként Rockenbauer volt az első tévés, aki elmehetett oda. Ő is csak két hétre. A könyv, amit írt erről, ezért kapta a *Csipetnyi Antarktisz* címet. Őszintén megmondom, én sosem tudtam érdeket érvényesíteni, soha nem tudtam nyomulni, pénzt gyűjteni egy-egy projekthez. Amit elértem az életben, mind a felkéréseknek köszönhettem. És mind ezért hálás vagyok.

VAN OLYAN HELYSZÍN, AHOVA ESETLEG ELUTAZIK, HA MAJD ÚJRA LEHET?

Az Antarktisz már reménytelen. Fizikailag már alkalmatlan vagyok ilyen típusú utakra, és az anyagi helyzetem sem engedi meg. A Feröer szigetekre szívesen elmennék hajóval, ez még fizikailag teljesíthető is lenne. De nekem már inkább csak nosztalgám van.

ÉS HA NEMCSAK TÉRBEN, HANEM IDŐBEN IS LEHETNE UTAZNI, HOVÁ MENNE?

A húszmillió évvel ezelőtti Magyarországra. Fantasztikus táj lehetett a trópusi szigetekkel, a tengerrel, cápákkal, melegkedvelő parti vegetációval, ciprusokkal, mamutfenyőkkel, amelyek maradványai Ipolytarnócon láthatók. Valahogy úgy kell elképzelni, mint a mai Indonéziát. A Mátrának, a Börzsönynek, a Visegrádi-hegységnek a vulkánjai szigetekként csúcsosodtak ki a tengerből. Időben ez tökéletes utazás lehetne.

ÉS A NOSZTALGIÁJA HOVA VEZETI?

Van egy kedvenc helyem, amely az indiánkorszakomhoz fűződik. A Pilisben található, a Csikóvár felé, egy, a jelzett útról nem látható sziklafal. Ez egy vulkáni bombákból álló, úgynevezett andezitagglomerátum, amelynek az aljában ki-

alakult egy odú. Gyerekkoromban mint kis indián sokszor kimentem oda, bebújtam az odúba, pokróccal beburkolóztam, és ott szunyáltam. Oda minden évben elmegyek még ma is. És van egy kedvenc geológiai helyem is, az pedig az Ipoly völgyében található, Palóc Grand Canyonnak nevezik. Olyasmi, mint a Rám-szakadék, csak a kutya sem ismeri. Ide már nehezen tudok kimenni, mert sántítok, két bottal tudok csak járni, és nagyon lassan haladok. Meg aztán a legfőbb célom már az, hogy feldolgozzam a múltamat.

HOGYAN LEHET ENNYI ÉLMÉNYT FELDOLGOZNI?

Indiánkorkorom óta írok naplót. Illetve amikor már volt diktafon, azt is vittem magammal mindenhová, mert rájöttem, hogy amikor az ember visszaemlékszik valamire, mindig a nagy dolgok jönnek elő, és sok apró momentum, ami hitelessé tenné a leírást, valahogy elbújik. Na, erre jók a kazettafelvételeim, így megmaradt minden. Ezt a hozzáállásomat egyébként egy gimnáziumi paptanáromtól, Honti Jenőtől tanultam, aki írt egy könyvet *Nyitott szemmel a természetben* címmel. Ebben a könyvben mondja, hogy az élővilágban nem a nagy állatokat kell preferálni, megfigyelni, hanem a mikroszkopikus parányokat, az ökoszisztémák bázisait, mert az élővilág nagy része ilyenekből áll. Valahogy így van az emlékekkel is. Ilyenekről is mesélek a *Magyar Katolikus Rádióban* kéthetente a *Teremtett világ* című műsoromban, amelybe egyre inkább belekerülnek a természettel foglalkozó ember vívódásai a hitről, ifjúkoráról, az evolúció felvetődő kérdéseiről. Jólesik mostanában ezeken törni a fejem. ■